

JAK SPRÁVNĚ CITOVAT

A) PROČ JE NUTNÉ DODRŽOVAT CITAČNÍ ETIKU?

OBSAHOVÉ A FORMÁLNÍ POŽADAVKY

B) S JAKÝMI ZDROJI MŮŽEME PRACOVAT PŘI TVORBĚ
ODBORNÉHO (PRÁVNÍHO) TEXTU?

PRIMÁRNÍ ČI SEKUNDÁRNÍ ZDROJE?

C) JAK SPRÁVNĚ CITOVAT? **ZÁKLADNÍ POJMY**

D) **ZÁKLADNÍ CITAČNÍ PRAVIDLA.**

PREZENTACE JE ZPRACOVÁNA NA ZÁKLADĚ 2. KAPITOLY UČEBNICE
AKADEMICKÉ PSANÍ PRO PRÁVNÍKY AUTORŮ SMEJKALOVÁ, T. A
VEČEŘA, M.

Proč je nutné dodržovat citační etiku?

Význam citací:

Autor prokazuje návaznost na dosaženou úroveň poznání dané problematiky a z jakých podkladů vychází ;

- Informační etika a ochrana intelektuálního vlastnictví
- Identifikace vlastních myšlenek autora, jejich originálnost
- Převzetí cizí myšlenky, grafu, tabulky apod. bez citace signalizuje plagiát
(*plagiare* = krást)

Prohřešky proti citační etice:

1. Necitování děl, které autor použil
2. Citování děl, které autor nečetl a nepoužil
3. Nepřesné citace

Formální požadavky

- ▶ Při zpracování jakéhokoliv odborného textu se musíme podřídít určitým **zvyklostem a formálním požadavkům** na zpracování textu, a to na:

- **strukturu práce** (členění kapitol, subkapitol a odstavců, resumé, přílohy, seznamy zkratk apod.),

- **seznam použitých pramenů a způsob citování v textu.**

Formální požadavky jsou uváděny:

- ▶ - v citační normě ČSN ISO 690 - Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů,
- ve vnitřních předpisech fakult, vysokých škol a dalších institucí,
- v pokynech pro autory časopiseckých a sborníkových příspěvků,
- v právních předpisech souvisejících s autorským právem a studiem (autorský zákon - zákon č. 121/2000 Sb.),
zákon o vysokých školách (zákon č. 111/1998 Sb.), občanský zákoník, trestní zákoník a další.

PrF MU -citační směrnice

- ▶ Pro PrF MU platí **směrnice děkana č. 3/2020** *O citacích dokumentů užívaných v pracích podávaných na Právnické fakultě MU.* Vztahuje se na citace dokumentů užitých v kvalifikačních pracích na PrF MU od seminárních prací až po habilitační práce. Přiměřeně i na ostatní písemné práce podávané na fakultě.

Kontrola dodržení: vedoucí BP a DP, školitel disertace, u riga oponenti.

Výklad: proděkan pro vědu a výzkum

Formální náležitosti BP a DP upravuje **směrnice děkana č. 7/2012** o studiu v bakalářských a magisterských programech

Podpůrně k směrnice děkana č. 4/2013 se použijí normy:

- **ČSN ISO 690**

- **Legislativní pravidla vlády** (při citaci právních předpisů) a

- **Pravidla pro jednotnou úpravu dokumentů EU** (při citaci právních předpisů EU).

V případech porušení citačních norem dosahujících kvalifikace plagiátu se uplatní vnitřní předpis Právnické fakulty MU **Disciplinární řád**.

B) S jakými zdroji můžeme pracovat při tvorbě odborného (právního) textu?

- ▶ Autoři při psaní odborných textů používají celou řadu zdrojů; odborné knihy, články, tištěné nebo elektronické.
- ▶ V oblasti práva autoři pracují se specifickými zdroji; s právními předpisy, soudními rozhodnutími-judikáty, důvodovými zprávami, metodickými pokyny, právními podáními, atd.
- ▶ Někdy se odkazují i na obrazy, audiovizuální záznamy, apod.

Primární či sekundární zdroje?

- ▶ Za primární zdroje (prameny) typicky považujeme:
- ▶ původní vědecké práce,
- ▶ v oblasti práva pak také
 - ▶ právní předpisy,
 - ▶ soudní nebo správní rozhodnutí,
 - ▶ důvodové zprávy a
- ▶ další původní prameny

- ▶ Sekundární zdroje (prameny) jsou potom ty, které s primárními prameny nějak pracují, interpretují je, rozvádí je.

Pozor!

- ▶ V žádném případě pak nesmíme převzít citaci z druhé ruky a předstírat, že pracujeme s originálem.
- ▶ V takovém případě by se jednalo o porušení publikační etiky.

C) Jak správně citovat?

Základní pojmy:

- **citace** - převzatá část textu z použitých pramenů
- **bibliografická citace** (reference) – úplný souhrn údajů o citovaném prameni k identifikaci a zpětnému vyhledání zdroje
- **seznam bibliografických citací** - seznam použitých pramenů v závěru práce
- **odkaz** (citation) – úplné nebo zkrácené označení pramene na stránce pod čarou
- **citát** (quotation) – obecně známé rčení

Další základní pojmy:

Zkrácená bibliografická citace - odkaz pod čarou se shoduje s úplnou bibliografickou citací, ale neobsahuje údaje o celkovém počtu stran a ISBN, uvede se rozsah stran, z nichž citace pochází

- **Následná bibliografická citace**: byl-li již konkrétní pramen v práci citován v odkazu pod čarou, lze užít pouze příjmení a zkratku „op. cit.“ a zpravidla rozsah stran (např. Novák, op. cit., s. 32.). Je-li více děl téhož autora – za příjmení uvést rok vydání nebo název díla (např. Novák, 2012, op. cit., s. 32.)

- Pokud se v odkazu pod čarou **na téže straně bezprostředně opakuje** bibliografická citace konkrétního pramene, použije se u dalšího odkazu výraz „Ibidem“, „Ibid.“ nebo „Tamtéž“ (př. Ibidem, s. 23.)

Příklad zkrácené bibliografické citace

BĚLOHLÁVEK, František. Jak řídit a vést lidi: testy.
Brno: CP Books, 2005, s. 32.

CASTELLS, M. The Information Age: Economy.
Oxford: Blackwell Publishers, 2004, p. 35.

Příklad následné bibliografické citace

BĚLOHLÁVEK, 2005, op. cit., s. 56.

CASTELLS, op. cit., s. 231.

Poznámky k citacím

Je-li autorů více se stejnou rolí, **měli by být uvedeni všichni**. Je-li autorů více než tři, lze fakultativně uvést pouze osobu uvedenou na prvním místě a pak uvést

„**a kol.**“, „**et al.**“ nebo „**aj.**“ (např. **WILLS, T. a kol. ...;**
WOKOUN, R. aj. ...)

Dva poslední autoři lze oddělit spojkou „**a**“. Kromě prvního jména mohou být další jména uvedena v pořadí křestní jméno a příjmení, pokud je to žádoucí.

K čemu slouží poznámky pod čarou?

- ▶ Poskytují prostor pro odkazování na zdroj převzaté citace či pasáže;
- ▶ Slouží jako prostor pro dílčí dovysvětlení, tematické odbočky a další části textů, které by ve vlastním textu práce rušily.

Poznámka pod čarou je věta, kterou je třeba začít velkým písmenem a zakončit tečkou.

▶ Příklad:

▶ ¹ Viz PLÁŠEK, op. cit., s. 3.

▶ ² Srov. POLČÁK, op. cit, s. 56.

▶ ³ § 3 zákona č. 89/2012 Sb.

Odkazy na poznámky pod čarou

► Varianta 1:

Hart je považuje za to, co představuje minimální obsah přirozeného práva.¹

¹ Viz k tomu HART, H. L. A. *Pojem práva*. Praha: Prostor, 2004, s. 192.

► Varianta 2:

Hart¹ je považuje za to, co představuje minimální obsah přirozeného práva.

¹ Viz k tomu HART, H. L. A. *Pojem práva*. Praha: Prostor, 2004, s. 192.

Proč odkazujeme na zdroje?

- ▶ Cílem odkazování je (kromě ochrany autorských práv) **mj. i transparentnost a přezkoumatelnost odborného textu.**
- ▶ Proto je třeba na jedno místo v textu umístit pouze jeden odkaz na poznámku pod čarou. Pokud chcete říci, že k nějakým obdobným závěrům dochází více autorů v různých dílech, můžete buď již tuto informaci uvést v textu samotném, nebo ji uvést v poznámce pod čarou a opatřit příslušnými citacemi zdrojů.

Příklad vhodného a nevhodného odkazování

▶ ...stylizace slovem.¹²³

- ▶ ¹ Viz AUTOR, A. *Název*. Místo: Nakladatelství, rok, s. 34.
- ▶ ² Srov. AUTOR, B. *Název*. Místo: Nakladatelství, rok, s. 5.
- ▶ ³ § 36 zákona č. 89/1999 Sb.

▶ ...stylizace slovem.¹

- ▶ ¹ Viz AUTOR, A. *Název*. Místo: Nakladatelství, rok, s. 34. Podobně se vyjadřuje i AUTOR, B. *Název*. Místo: Nakladatelství, rok, s. 5. V kontextu českého práva je také vhodné upozornit na § 36 zákona č. 89/1999 Sb., který pracuje s obdobným konceptem.

Podle způsobů navazování na zdroj uvádíme Viz (podívej se) nebo Srov. (srovnej)

d) Citační pravidla

▶ V citační normě ČSN ISO 690 jsou stanoveny:

- metody citování (citační standardy)
- které údaje se uvádí v bibliografických citacích (autor, název, vydavatel, rok ...)
- které jsou povinné a které nepovinné
- struktura citací a formální úprava (v jakém pořadí a v jaké formě se zapisují)
- uspořádání soupisu bibliografických citací

Metody citování (citační standardy)

Existuje více metod citování, které uvádí norma ISO 690. Musí být propojeny s úplnými bibliografickými citacemi v seznamu použitých pramenů.

Tři možnosti:

- Metoda průběžných odkazů v poznámce pod čarou:

Každý odkaz k citaci dostane pořadové vzestupné číslo, odkazy jsou uváděny průběžně v poznámkách pod čarou.

Např. ...idealismus Kantův a učení jeho následovníků.² ...

—
² WEYR, F. *Paměti*. Brno: Atlantis, 2004, s. 103.

- Metoda uvedení autora a data (Harvardský systém):

(Možný 1992), (Možný 1992, s. 231) nebo ... Možný (2003b, s. 23)

- Metoda číselných odkazů:

Číslo v závorce odkazuje na informační zdroj, který je v závěrečném souhrnu literatury uveden pod daným číslem; čísla lze přiřazovat podle toho, jak jsou uvedeny v textu nebo podle čísla uvedeného vzestupně podle abecedy řazených citací v závěrečném souhrnu, kdy při opakovaném odkazu má zdroj vždy stejné číslo.

Např. ... dobré mravy [24]

Způsoby užití citací

1. Přímá citace – doslovné převzetí textu. Je **úplná** (celá myšlenka) nebo **částečná** (jen část myšlenky). Vyznačuje se **uvozovkami a kurzívou**, příp. odsazením zprava a zleva a shora a zdola a užitím menšího fontu. Je třeba jednotně užívat v celé práci. Rozsah by neměl činit více než cca 10% díla.

2. Nepřímá citace - parafráze – volné vyjádření dané myšlenky jinou formulací textu při **zachování smyslu**. Je **věrná** nebo jen **volná**. Je vždy třeba opatřit odkazem.

3. Zmínka o díle nebo autorovi („*jak to uvádí i Kant*“)

Citace a parafráze

- ▶ Přímou citací se rozumí doslovné převzetí textu. Takový případ je dle platné citační směrnice na Právnické fakultě MU nezbytné
- ▶ **„vyznačit uvozovkami a kurzívou, případně též odsazením přímo citovaného textu zprava a zleva a dále shora a zdola od okolního textu, jakož i užitím menšího fontu. Zvolený způsob je třeba konzistentně užívat v průběhu celé práce“.**

Drobná úprava citace

- ▶ **Vypuštění textu:** vypouštěnou část nahradíme třemi tečkami umístěnými v hranatých závorkách.
- ▶ **Nahrazování textu:** na místo vypouštěného slova umístíme námi vkládané slovo opět v hranatých závorkách.
- ▶ **Typografické změny:** Stejně tak můžeme činit typografické změny, jako nahrazování interpunkčních znamének (pokud to logika zařazení přímé citace do našeho textu vyžaduje), nebo doplňování nebo vypouštění zdůraznění v textu, např. doplnění kurzívy pro zdůraznění.

Původní text

„V obecné rovině ve vztahu k závaznosti soudní judikatury lze konstatovat, že již učiněný výklad by měl být, nedojde-li k následnému shledání dostatečných relevantních důvodů podložených racionálními a přesvědčivějšími argumenty, ve svém souhrnu více konformnějšími s právním řádem jako významovým celkem a svědčícími tak pro změnu judikatury, východiskem pro rozhodování následujících případů stejného druhu, a to z pohledu postulátů právní jistoty, předvídatelnosti práva, ochrany oprávněné důvěry v právo (oprávněného legitimního očekávání) a principu formální spravedlnosti (rovnosti)“.¹

¹Viz náleží Ústavního soudu ČR ze dne 25. 1. 2005 sp. zn. III. ÚS 252/04.

Upravený text

Podle Ústavního soudu by „[v] obecné rovině ve vztahu k závaznosti soudní judikatury [bylo možné] konstatovat, že již učiněný výklad by měl být, nedojde-li k následnému shledání dostatečných relevantních důvodů podložených racionálními a přesvědčivějšími argumenty [...] svědčícími tak pro změnu judikatury, východiskem pro rozhodování následujících případů stejného druhu“. Tento závěr Ústavní soud podkládá dovoláním se principů právní jistoty, předvídatelnosti práva, formální jistoty a ochrany oprávněné důvěry v právo.

Parafráze - nepřímá citace

- ▶ Parafrází je jak formulačně upravený text zdroje, tak převzatá myšlenka.
- ▶ Podle citační směrnice se žádným zvláštním způsobem nevyznačuje, pouze se opatří odkazem.
- ▶ Parafráze (nepřímé citace) jsou v odborných textech podstatně častějším jevem, než citace přímé.
- ▶ Je důležité si však uvědomit, že parafrázování klade na autora větší interpretační nároky.
- ▶ Viz čl. 2 odst. 2 směrnice děkana č. 4/2013.

Použité informační zdroje rozdělujeme na:

- Bibliografické citace tištěné („Použitá literatura“: publikace, časopisy, sborníky)
- Citace elektronických zdrojů („Elektronické zdroje“)
- Citace právních předpisů („Použité právní předpisy“)
- Citace soudní judikatury („Použitá soudní judikatura“)

Je třeba citovat zdroj i u grafů a tabulek (např. Foto: Autor 2007).

Soupis použitých pramenů uspořádáváme abecedně.

Položky se stejným prvním prvkem řadí sestupně od nejnovějšího data vydání.

Údaje se uvádí v jazyce, ve kterém jsou uvedeny v citovaném dokumentu

Základní citační pravidla
při uvádění tištěných a
elektronických publikací,
článků, sborníků, zákonů a
soudních rozhodnutí- viz k
tomu Citační směrnice
děkana 3/2020
nebo rovněž Interaktivní
osnova